

vidt Guden Svantevit nogensinde har existeret og ikke er blot — en Vittighed, en Brander, lavet over den hellige Vitus¹⁾. Saaledes som Sagnet fremtræder i Saksen Tekst, gør det dog af mange Grunde Indtryk af at være et senere Indskud²⁾, og Sakse taler heller intet senere hen om, at Spaadommen virkelig gik i Opfyldelse. Nogen virkelig Støtte for den traditionelle Antagelse foreligger da ikke heri.

Nyt fra historisk Videnskab i Ind- og Udland.

Sverige har i Løbet af den første Halvdel af Aar 1900 mistet flere ansete Historikere. 26. Febr. døde efter længere Tids Sygelighed Elof Tegnér, Bibliotekar ved Lunds Universitetsbibliotek, henved 56 Aar gl. Den rigtbegavede Mands Forfattervirksomhed falder i forskellige Retninger. Sønsøn af Esaias Tegnér udgav han dennes *Efterlemnede Skrifter, Ny Samling*, 1—3 Bd. (1873—74), samt *Ur Esaias Tegnér's papper* (1882). Knyttet til Lunds Universitet forfattede han

¹⁾ Schirren i det ovenanførte Skrift. Denne Idee, der sikkert som Kuriosum langt overgaar den dog saa morsomme middelalderlige Forklaring, har bl. a. som Forudsætning, at Sakse, der fortæller saare meget om Svantevits Billede og Dyrkelse, kun er en Eftersnakker af Helmold; „Saxo Grammaticus bleibt billig bei Seite“, siger Schirren mere kort end egentlig overbevisende (S. 254). Andensteds i hans Skrift (S. 136) faar man at vide, at om man prøvede paa at redde Helmolds Troværdighed ved at henpege paa den Støtte, hans Fremstilling har i Sakse, vilde det kun føre til det Udslag „Helmold in das Schicksal zu verwickeln, von welchem Saxo früher oder später doch ereilt werden wird“. Man maa haabe, at hvis den heri liggende Trusel mod Sakse nogensinde skulde blive udført, saa vil det gaa Angriberen, som det er gaaet Schirren ved hans Anfald mod Helmold, der lykkelig er genopstandet fra de døde efter den af Schirren foretagne Skrinlæggelse.

²⁾ Saxo, ed. Müller, S. 829, Anm.

sammen med M. Weibull 2den Del af dettes *Historia 1668—1868* (1868) og *Lunds Universitet 1872—97* (1897). Stærkest var hans Interesse dog optaget af Gustav III's Tid; til hans Arbejder over denne hører hans Hovedværk, den fremragende Biografi af *Gustaf Mauritz Armfelt*, 1—3 Bd. (1883—87), samt Udgaver af forskellige Memoirer og Brevsamlinger. Fra Lunds Universitetsbiblioteks Haandskriftsamlinger hentede han Stoffet til en Række kulturhistoriske Skizzer: *Svenska bilder från sextonhundradetalet* (1896). Han havde desuden været Medarbejder af det svenske biografiske Leksikons ny Række og af Svensk historisk Tidskrift. Til hans Efterfølger som Bibliotekar i Lund er blevet udnævnt den hidtidige Vicebibliotekar, den nordiske Filolog Carl af Petersens. — 31. Marts døde Ellen Fries, 44 Aar gl., der 1883 som den første svenske Kvinde havde taget Doktorgraden i Upsala. Hendes Studier drejede sig navnlig om Sveriges Historie i det 17. Aarh., og hendes Hovedarbejde var den særdeles dygtige Biografi af *Erik Oxenstierna* (1889); blandt hendes mindre Arbejder skal nævnes *Teckningar ur svenska adelns familjelif i gamla tider* (1895), der støtter sig til utrykte Breve og Dagbøger. — Endelig døde 29. Maj Gustaf Upmark, Intendant ved Stockholms Nationalmuseum, 56 Aar gl. Han var en af Sveriges mest ansete Kunsthistorikere, navnlig fortrolig med Vasatidens Arkitektur og Kunstindustri; hans fornemste Arbejde er Plancheværket *Die Architektur der Renaissance in Schweden 1530—1760* (1897—99); af hans mindre Afhandlinger har *Skånska Herrgårdar under renässanstiden* (i Svenska Fornminnesförenings Tidskr. 9. Bd.) umiddelbar Betydning for dansk Bygningshistorie.

Th. Flathe, Professor ved St. Afra Skolen i Meissen, er død 26. Marts 1900, 72 Aar gl. For Onckens Weltgeschichte havde han forfattet *Das Zeitalter der Restauration und Revolution 1815—51* (1883), men hans væsentligste Forfattervirksomhed var knyttet til hans snævrere Fædrelands Historie; foruden mindre Arbejder omarbejdede og fortsatte han Böttiger's *Geschichte von Sachsen*, 1—3. Bd., der gaar til 1866

(1867—73, i Heeren og Ukerts Samling). — 3. Juni døde Adolf Holm, Professor ved Universitetet i Neapel, henved 70 Aar gl. Hans ansete Hovedværker var *Geschichte Siciliens im Alterthum*, 1—3. Bd. (1870—98), og *Griechische Geschichte*, 1—4. Bd. (1886—94), der slutter med de første romerske Kejsere. — 9. April døde Fr. Maassen, Professor i Kirkeret ved Wiens Universitet, 79 Aar gl., bekendt som en af de grundigste Kendere af den kanoniske Ret og dens Historie. Hans Hovedværk er *Geschichte der Quellen und der Litteratur des canonischen Rechts im Abendlande bis zum Ausgang des Mittelalters*, 1. Bd. (1870); blandt hans mindre Arbejder skal nævnes: *Neun Kapitel über Freie Kirche und Gewissensfreiheit* (1876) med interessante Betragtninger over den historiske Udvikling af Forholdet mellem Stat og Kirke; tillige har han udgivet *Concilia aevi Merovingici* i *Monumenta Germaniae*.

Af *Danmarks Riges Historie* er nu afsluttet hvad man kunde kalde den første Række, idet alle Forfatterne har udgivet de første Dele af deres Partier, afdøde A. D. Jørgensen og J. A. Fridericia tillige den næste Del. Udgivelsen fortsættes regelmæssigt, for Tiden med Prof. E. Holms 18. Aarhundrede.

Under Ledelse af cand. mag. Johan Ottosen er paa det Nordiske Forlag begyndt at udkomme *Folkenes Historie*, en Verdenshistorie i sammenhængende Enkeltfremstillinger af fortrinsvis, men dog ikke udelukkende yngre nordiske Historikere. De hidtil udkomne Hæfter af det stort anlagte Værk, der er beregnet paa 7 Bd., lover det bedste, og den rige og smagfulde Illustration synes i enhver Henseende at svare til Tidens Fordringer.

Arkivassistent Louis Bobé har udgivet 4. Bd. af *Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds i Tidsrummet 1770—1827* (Kbh., 1900). Dette Bind, der ligesom de tidligere i Samlingen er af særdeles stor Interesse, omfatter Breve til forskellige fra Grev Ernst Schimmelmann i

Tiden 1774—1827 og Breve fra hans Hustru Charlotte, f. Schubart, til Grevinde Louise Stolberg, Reventlowernes Søster, i Aarene 1780—1807.

Kontorchef Jul. Schovelin har udgivet 2den Del af sit Værk: *Fra den danske Handels Empire. Forhold og Personer i det 18de Aarhundredes sidste Halvdel* (Kbh., 1900). Medens første Del behandlede de økonomiske Forhold i Tiden fra Midten af det 18. Aarh. indtil H. C. Schimmelmanns Død 1782 med særlig Vægt paa dennes og Guldbergs Finansstyrelse, er Opgaven for anden Del Perioden fra 1783 til Toldforordningen 1797 og A. P. Bernstorffs Død s. A., altsaa den ny Tids Gennembrud, den store Handel, A. P. Bernstorffs, Reventlowernes og Ernst Schimmelmanns Dage. Skildringen er bygget paa omfattende arkivalske og litterære Studier.

Et vigtigt Supplement til de i Universitetsbiblioteket deponerede Bernstorffske Papirer har Dr. Aage Friis faaet ved Fremskaffelsen af Hovedmassen af Johan Hartvig Ernst Bernstorffs efterladte Papirer, der findes paa Wotersen i Lauenburg og af Ejeren Hr. Kammerherre Greve Hugo Bernstorff-Gyldensteen er stillet til Dr. Friis' Raadighed.

Da Johan H. E. Bernstorff døde i Februar 1772, laa hans store Brevsamlinger dels i Hamburg, dels paa Wotersen, hvor der allerede flere Aar før efter Aftale mellem ham og Broderen Andreas Gottlieb var indrettet et Arkiv bestemt til at gemme de Familiepapirer, der hørte til J. H. Ernst og Andreas Peter Bernstorff og dennes Efterkommere og ikke naturlig havde hjemme i Hovedarkivet paa Gartow. Andreas Peter samlede vistnok alle Onkelens Papirer paa Wotersen, maaske med Undtagelse af sin egen og Faderens Korrespondance med ham, der siden er funden paa Stintenborg og Ober Ellguth. Bestemmelsen om, at de to nævnte Arkiver skulde rumme alle Familiepapirer, er ikke bleven opretholdt, men Hovedmassen af J. H. Ernsts Papirer laa dog i alt Fald i Firserne atter paa Wotersen og blev da ordnet af en Godsinspektør Diermissen.

Samlingen omfatter med de nævnte Undtagelser Breve

fra næsten alle betydelige Personer — politiske og litterære — med hvem Johan H. Ernst stod i Forbindelse, og har saaledes en mangesidig Værdi. Vigtigst for Danmarks politiske Historie er Brevene fra Mænd som Adam Gottlob Moltke, Ditlev Reventlow, Karl af Hessen, Fr. Danneskjold Samsøe, Schulin, Osten, Oeder og Reverdil. Desuden er der Breve fra Choiseul og hans Hustru; fra Klopstock og andre tyske og franske litterære Berømtheder.

Rigsarkivet i Haag har i de senere Aar (c. 1896) faaet en særdeles værdifuld Tilvæxt, der ogsaa rummer adskilligt af Interesse for Danmarks Historie, som dog hidtil ikke fra dansk Side har været benyttet, fordi det som beroende i et privat Familiearkiv har været lidet kendt.

Fra Familien de Ruyter de Wildt har det nemlig erhvervet en anselig Række Dokumenter hidrørende fra den berømte Admiral Michiel Adriaanszoon de Ruyter, hvis Værdi for den hollandske Historieforskning yderligere forøges ved at det paa flere Punkter kan bøde paa det sørgelige Tab, Landet har lidt ved at Marinens Hovedarkiv brændte i Haag 1844. De Ruyter har fra sin Ungdom af ført nøjagtige Journaler paa sine Togter, og allerede den ældste blandt de bevarede berører det danske Territorium. Den blev ført af de Ruyter som Styrmand i det grønlandske Kompagnis Tjeneste paa Skibet „De groene Leeuw“ paa et Grønlandstogt under Skipper Jochem Janssen 8. Maj—8. September 1633. Den fylder kun 5 Foliosider, men er formentlig ikke uden Interesse for Grønlands eller dog ialfald Hvalfiskeriets ældre Historie. Herefter følger en Række af over 30 saa godt som alle egenhændige Dagbøger dels fra R.s Koffardifarter, dels navnlig fra hans betydningsfulde Krigstogter mod Hollands forskellige Fjender, navnlig Engelskmændene og Barbareskerne. Blandt Journalerne findes en ført af de R. „als chef van de vlot uitgezonden naar de sont, tot beveiligung der Oostzee (oorlog tusschen Zweden en Polen) 28. Mai—4. Nov. 1660“, og en anden af særlig Interesse for den danske Søkrigshistorie, ligeledes egenhændig nedskreven

af de R. „als chef van een eskader uitgezonden naar de Oost-zee tot assistentie van Denemarken (oorlog tusschen Zweden en Denemarken) 26. April 1659—3. Sept. 1660“ i 2 Dele fyldende omtrent 172 Foliosider. Til yderligere Oplysning om de Begivenheder, disse Journaler omtale, findes andetsteds i Samlingen (der fra R.'s egen Tid indeholder over 200 Pakker, Læg og Protokoller) dels Registre over Krigsraadsresolutioner 1659—60, dels Koncepter til de R.'s udgaaende Breve, dels originale indkomne Sager. Blandt de sidste findes Breve fra Frederik III, Hans Schack m. fl., og en Samling af 12 Breve fra Cort Adeler i Tiden 1668—71, der illustrerer dennes venskabelige Forhold til de R., hvem han hjalp til at faa Stifsønnen, Jan Pauluszoon van Gelder optaget i den danske Adel (1670) og dermed for saa vidt ligestillet med dennes Halvsødskende, der havde opnaaet dette ved Faderens Adelsbrev (1660).

De Ruyters Arkiv rummer ogsaa enkelte senere Dokumenter fra et Par andre Sø-Officerer, deriblandt fra hans Søns Haand en „Journaal gehouden by den Schout by Nacht Engel de Ruyter gaende over land naar Denemarken en vervolgens in de plaats van de Schout by Nacht Philips van Almonde het bevel voerende op het schip Delft gedurende den kruistocht van het eskader van den vice-admiraal Cornelis Evertsen in de Oostzee 22. Juli—20. Dec. 1676“.

Med stor Forekommenhed gav Rigsarkivar Th. H. F. van Riemsdijk Undertegnede Tilladelse til at benytte og afskrive disse Dokumenter, hvilket dog for nogles Vedkommende ikke strax lod sig gjøre, da de vare udlaante til den „Geschiedkundige Tentoonstelling van het nederlandsche Zeewesen“, der for Tiden (Juli—Sept. 1900) afholdes i Haag og danner et interessant midlertidigt Supplement til Haags Arkiver og Biblioteker.

Jeg skal ikke komme ind paa, hvad denne Udstilling rummer af andre Sager som Skibsmodeller, Afbildninger af Søslag, Admiraler m. m.; men ogsaa af Aktstykker og Tryksager findes Sager af Interesse med Hensyn til Hollands forskellige nærmere Berøringspunkter med Danmark, som

her bør nævnes. Blandt Tryksager kan anføres adskillige Flyveskrifter med karakteristiske Skildringer eller Afbildninger af Hollændernes Deltagelse i de dansk-svenske Krige, f. Ex. Vondels „Triomf over Funen“. Fremdeles findes de Ruyters danske originale Adelsdiplom, Cornelius Tromps Diplom som Greve af Sølvitsborg og Christian den 5tes Takkebrev til samme af $17/6$ 1676 for hans Hjælp i Slaget ved Øland; men navnlig vil det sikkert for Danmarks Vedkommende med Interesse erfares, at der heriblandt fandtes udstillet en egenhændig Journal ført af Admiral Wassenaer Opdam, som strækker sig over hele den Periode, da han assisterede ved Kjøbenhavns Belejring, nemlig: „Scheepsjournaal van 15. Sept. 1658 tot 14. Nov. 1659 mit conceptbrieven dd. 1659, handschrift van den Admiraal van Wassenaer-Opdam“. Journalen selv fyldte 51 tæt beskrevne Folioblade. Denne Journal er i privat Eje, og var maaske endnu længe bleven ukendt i Danmark, hvis ikke Udstillingen havde gjort dens Tilværelse bekendt. Den tilhører en Baron van Heeckeren van Wassenaer, hos hvem der er gjort Skridt for at opnaa Tilladelse til at lade dette Aktstykke afskrive.

G. L. Grove.

I Tyskland findes en overdreven Tilbøjelighed til at skrive Bøger eller Værker, anlagte fra nye Synspunkter. Det er alt omtalt foran (S. 133), hvorledes en Del Videnskabsmænd under Ledelse af Hans F. Helmolt have begyndt en „*Weltgeschichte*“, hvoraf ogsaa en engelsk Udgave kommer, der vil fortælle Historien ikke efter Tidsfølgen, men fra etnographiske og geographiske Synspunkter. Den fremdrager stærkt de archæologiske Forhold og Naturfolkene, Menneskenes Stilling til de fysiske Omgivelser og den hele Menneskeheds Historie. Hvor erkjendtlig man end kan være for at blive ledet ved nye Hjælpemidler til en bedre Forstaaelse af Historiens Gang, og hvor meget der end i vor Tid er indvundet ved ethnographiske Forskninger til Forstaaelse af Folkenes Historie, deres Ret og Kultur, synes en saadan Fremgangsmaade dog